ویژه‌نامه آموزشی
مقاله پژوهشی
مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
دوره دهم، ویژه‌نامه ۱۳۹۰، ۶۶-۵۵

ارزیابی درونی گروه پزشکی اجتماعی دانشکده پزشکی رفسنجان

محسن رضائیان[۱]، رضا وزیری‌نژاد[۱]، عباس اسماعیلی[۱]، زینت سالم[۲]، محمد اسدپور[۳]، لیلا حیدری‌نژاد[۴]

دریافت مقاله: ۸۹/۷/۴ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۸۹/۹/۷ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۹۰/۲/۱۵ پذیرش مقاله: ۹۰/۲/۲۵

چکیده

زمینه و هدف: ارزیابی وضعیت موجود در حین اجرای فرآیند، بازخورد مطلوبی ایجاد خواهد کرد که مشخص می‌سازد برنامه اجرا شده، تا چه حد در دست‌یابی به اهداف از پیش تعیین شده، موفق بوده است. لذا ارزیابی درونی گروه پزشکی اجتماعی دانشکده پزشکی رفسنجان با هدف شناخت نقاط قوت و ضعف، به منظور اصلاح نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت صورت گرفت.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی، که در سال ۱۳۸۸-۱۳۸۷ انجام شد، ملاک‌های مدیر گروه، کارشناس گروه، تجهیزات گروه، کتابخانه، ارزشیابی نظرات دانشجویان (نظری، کارآموزی و کارورزی)، ترکیب اعضای هیئت علمی (ساختار و عملکرد پژوهشی) و نظرات همکاران گروه در ارتباط با کیفیت تدریس اعضای هیئت علمی مورد ارزیابی قرار گرفتند. نشانگرهای مربوط به هر ملاک در فرم چک لیست تعیین شدند و با استفاده از جدول گورمن (Gourman) مورد مقایسه قرار داده شد.

یافته‌ها: نتایج حاصل از ارزیابی نشان داد که میانگین امتیازات حاصله از ملاک‌های مدیر گروه، کارشناس گروه، تجهیزات گروه، کتابخانه، اعضای هیئت علمی (ساختار و مسئولیت‌ها، عملکرد پژوهشی، کیفیت تدریس، نظر دانشجویان در مورد عملکرد آموزش نظری، کارآموزی و کارورزی) به ترتیب ۴/۸۹، ۴/۴۶، ۵، ۲/۷۷، ۴/۷۹، ۴/۵۶، ۴/۱۵، ۲/۵۳ و ۲/۳۰ بود و امتیاز کلی ارزیابی درونی گروه معادل ۳/۸۳ بود که با توجه به معیار رتبه‌بندی گورمن، در رده خوب به حساب می‌آید.

نتیجه‌گیری: با عنایت به نتایج حاصله، وضعیت گروه در بیشتر قسمت‌ها در حد بسیار قوی و قوی بود، ولی در سایر قسمت‌ها مانند کتابخانه، نظر دانشجویان در مورد عملکرد آموزش کارآموزی و کارورزی از کیفیت خوبی برخوردار نبود که باید گروه پزشکی اجتماعی در برنامه کارآموزی و کارورزی دانشجویان تجدید نظر کلی انجام داده و در صدد رفع نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت برآید و نسبت به تجهیز و غنی‌تر نمودن کتابخانه گروه اقدام لازم را به عمل آورد.

واژه‌های کلیدی: ارزیابی درونی، گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی

۱- دانشیار گروه آموزشی پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، مرکز تحقیقات محیط کار، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
۲- مربی گروه آموزشی پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، مرکز تحقیقات محیط کار، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
۳- (نویسنده مسئول) استادیار گروه آموزشی پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
تلفن: ۰۳۹۱-۵۲۳۴۰۰۳، دورنگار: ۰۳۹۱-۵۲۲۵۲۰۹، پست الکترونیکی: asadpoor1@yahoo.com
۴- کارشناس گروه آموزشی پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

مقدمه

تعلیم و تربیت، فرآیندی است بسیار پیچیده و حساس که با جان و روح انسان‌ها سر و کار دارد، بنابراین همه افرادی که در این حیطه فعالیت می‌کنند، به ویژه آموزش‌دهندگان، مسئولیت عظیم و خطیری بر عهده دارند [۱]. نظام‌های آموزش عالی در اغلب کشورهای جهان در راستای توجه بیشتر به کیفیت آموزش، پژوهش و عرضه خدمات تخصصی به استقرار نظام‌های ارزیابی و اعتبارسنجی پرداخته‌اند. از جمله دلایل این امر، تأثیر عواملی مانند پدیده جهانی شدن، اقتصاد دانش بنیان، گسترش فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و نیز افزایش جمعیت بوده است [۲]. فعالیت‌های آموزشی هر کشور را می‌توان سرمایه‌گذاری یک نسل برای نسل دیگر دانست. هدف اصلی این سرمایه‌گذاری توسعه منابع انسانی است [۳].

سیستم‌های آموزشی در سراسر دنیا در حال انجام تغییرات ساختاری هستند تا امکان رقابت خود را در سطح جهانی افزایش دهند. در میان کشورهای مختلف جهان، آمریکا سابقه‌ای طولانی در ارزیابی و اعتبارسنجی آموزش عالی دارد به طوری که تجربه این کشور در این باره به بیش از یک قرن می‌رسد [۴]. این در حالی است که شواهد نشان می‌دهند سایر کشورها در سه دهه گذشته به این امر پرداخته‌اند [۶-۵].

برای اطمینان از کیفیت برون دادهای آموزش عالی، انجام ارزیابی و اعتبارسنجی امری اجتناب‌ناپذیر شده است [۲]. نگاهی به روند تحولات نظام آموزش عالی حاکی از آن است که عمده‌ترین مسائل آموزش عالی کشور طی ده سال گذشته، سیر نزولی شاخص‌های کیفی می‌باشد. رشد کمی آموزش عالی، بدون توجه به کمبود منابع و حساسیت زیاد جامعه نسبت به این سیستم، لزوم توجه به اثربخشی و کارآیی نظام آموزش عالی را ضروری نموده است [۲].

ارزشیابی آموزشی بهترین شاخص است که میزان رسیدن به اهداف آموزشی را نشان می‌دهد و به تحلیل فعالیت‌های آموزشی انجام شده در سیستم دانشگاهی می‌پردازد و از آن می‌توان به نتایج منطقی و متعارف دست یافت [۷].

ارزیابی درونی بخش تفکیک‌ناپذیر و اساسی از وظایف هر سازمان است، به ویژه سازمانی هم چون وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که هماهنگ‌کننده، برنامه‌ریز و مجری آموزش پزشکی و پیراپزشکی و طیف گسترده‌ای از خدمات بهداشتی درمانی کشور است [۳].

ارزیابی وضعیت موجود در حین اجرای فرآیند، بازخورد مطلوبی ایجاد خواهد کرد که مشخص می‌سازد برنامه اجرا شده، تا چه حد در دست‌یابی به اهداف از پیش تعیین شده، موفق بوده است [۱].

در ایران اولین کوشش برای ارزیابی مستمر در آموزش عالی از سال ۱۳۷۵، با تدوین طرح ارزیابی درونی در آموزش پزشکی، آغاز شد [۹-۸].

گروه پزشکی اجتماعی، یکی از گروه‌های آموزشی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان می‌باشد که از سال ۱۳۶۵ فعالیت خود را آغاز کرده و در حال حاضر، کلیه فعالیت‌های آموزشی گروه، توسط اعضای هیئت علمی تمام وقت گروه و با همکاری معاونت بهداشتی دانشگاه انجام می‌شود. گروه پزشکی اجتماعی در حال حاضر ۱۰ عضو دارد که دو نفر دانشیار اپیدمیولوژی، یک نفر دانشیار بهداشت محیط و علوم زیست محیطی، یک نفر استادیار آموزش بهداشت، یک نفر مربی تغذیه، یک

نفر پزشک عمومی با مدرک MPH و یک نفر کارشناس گروه با رشته تحصیلی بهداشت حرفه‌ای به صورت تمام وقت در خدمت گروه و دانشگاه می‌باشند و سه نفر در دوره دکتری تخصصی بهداشت عمومی و کنترل کیفی تغذیه، بهداشت اجتماعی و آمار در حال تحصیل هستند. همچنین، گروه دارای ۵ اتاق است که هر اتاق مجهز به رایانه متصل به اینترنت، چاپگر و کتابخانه می‌باشد.

یکی از مهم‌ترین اهداف این گروه، تربیت افرادی است که بتوانند در اجتماعات کوچک مستقر شده و پس از مطالعه و بررسی مشکلات بهداشتی منطقه، با همکاری رده‌های مستقر در سطوح مختلف حوزه معاونت بهداشتی دانشگاه، در زمینه‌های مختلف بهداشتی از جمله آموزش بهداشت، ارتقای سلامت، ارتباطات بهداشتی، ارزشیابی، برنامه‌ریزی و مدیریت در مراکز بهداشتی و ... فعالیت نمایند.

فعالیت‌های گروه شامل فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی، اجرایی و همکاری در تدریس کارگاه‌های مختلف دانشگاه، عضویت در کمیته‌های مختلف علمی دانشگاه، راهنمایی و مشاوره، تدوین و اجرای پایان‌نامه‌های پزشکی می‌باشد. به طور متوسط سالیانه ۴۰ نفر دانشجوی پزشکی در مقاطع علوم پایه، بالینی و ... در این گروه آموزش می‌بینند. ضمن ارائه واحدهای دروس نظری پزشکی اجتماعی (دروس بهداشت عمومی ۱ تا ۵ و تغذیه) و انجام کارآموزی و کارورزی دانشجویان پزشکی، همراه با برگزاری کارگاه‌های روش تحقیق و مقاله نویسی، این گروه با سایر دانشکده‌های دانشگاه نیز همکاری‌های آموزشی و پژوهشی دارد.

از نتایج مثبت به دست آمده از ارزشیابی درونی، تدوین و تعیین اهداف آموزشی گروه‌ها به تفکیک سطوح فراگیران، جلب مشارکت اعضای هیئت علمی در بررسی وضعیت موجود گروه و اقدام جهت رفع مشکلات آموزشی توسط سیستم آموزشی دانشگاه‌ها می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت که هدف از ارزشیابی درونی، فرآیند به تصویر کشیدن وضعیت نظام دانشگاهی توسط اعضای نظام می‌باشد و اعضای گروه آموزشی به گردآوری داده‌ها در باره عوامل مورد ارزشیابی پرداخته، سپس برای قضاوت درباره میزان مطلوبیت و کیفیت آن به مقایسه وضع موجود با استانداردها می‌پردازند. ولی چنانچه استانداردی وجود نداشته باشد، در این صورت اعضای گروه با استفاده از اهداف آموزشی و بر اساس الگوی مبتنی بر هدف، شخصاً به مقایسه وضعیت موجود با وضع مطلوب و تعیین نقاط قوت و ضعف در زمینه عواملی نظیر توان علمی، پژوهشی و مدیریتی اعضای هیئت علمی، برنامه‌های درسی، امکانات و تکنولوژی آموزشی و روش‌های یاددهی، یادگیری و سنجش آموخته‌های دانشجویان اقدام می‌نمایند. هدف اساسی ارزیابی درونی، بهبود یا ارتقای کیفیت در شاخص‌های آموزشی، پژوهشی و مدیریتی می‌باشد [۱۰].

با توجه به این که اعضای هیئت علمی در فرآیند قضاوت کردن درباره کیفیت همکاری می‌کنند و برای بهبود آن پیشنهادهای سازنده‌ای عرضه می‌کنند، هدف‌های گروه آموزشی بهتر درک می‌شود و انگیزه اعضای هیئت علمی در انجام کوشش‌های لازم برای تحقق هدف‌ها نیز افزایش می‌یابد. در این راستا قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و عوامل بازدارنده گروه آموزشی دانشگاهی آشکارتر شده و پیشنهادهای مناسبی برای بهبود کیفیت مستمر گروه تنظیم می‌شود و به صورت گزارش ارزیابی درونی عرضه می‌گردد. لذا این مطالعه با هدف ارزیابی درونی گروه پزشکی اجتماعی دانشکده پزشکی دانشگاه

علوم پزشکی رفسنجان در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۷ به منظور شناخت نقاط ضعف و قوت صورت گرفت.

مواد و روش‌ها

در این پژوهش توصیفی نمونه‌های آماری که به طور سرشماری وارد مطالعه شدند شامل: دانشجویان پزشکی مقاطع علوم پایه (۲۷ نفر)، کارآموزی (۳۲ نفر) و کارورزی (۳۱ نفر)، اعضای هیئت علمی تمام وقت گروه (۵ نفر)، نیروی انسانی خدماتی و پشتیبانی گروه (۱ نفر)، فضاهای آموزشی دروس نظری و عرصه‌های کارآموزی و کارورزی بخش پزشکی اجتماعی بودند.

در این مطالعه اعضای گروه پزشکی اجتماعی در جلسات متعدد خود، نشانگرها و امتیاز ایده‌آل برای هر کدام از نشانگرها و ملاک‌های انتخاب شده را تعیین نمودند. ابزار مورد استفاده بر اساس ملاک‌ها و ویژگی‌های وضع مطلوب برای هر یک از عوامل مورد ارزیابی تهیه و تنظیم گردیدند. جمع‌آوری داده‌ها به تناسب موضوع توسط مدیرگروه، اعضای هیئت علمی و دانشجویان صورت گرفت. افراد تکمیل کننده چک‌لیست ها و پرسش‌نامه‌ها در زمینه اهداف طرح و لزوم دقت در جمع‌آوری داده‌ها توجیه شدند. سپس وضعیت موجود با نشانگرها مورد مقایسه قرار گرفت.

حوزه‌های مورد بررسی عبارت بودند از:

مدیریت و سازماندهی

ساختار اعضای هیئت علمی

عملکرد پژوهشی اعضای هیئت علمی

نظرات همکاران گروه در ارتباط با کیفیت تدریس اعضای هیئت علمی

نیروی انسانی و پشتیبانی

فضاها و تجهیزات آموزشی، پژوهشی، بهداشتی- درمانی

کتابخانه

سنجش و ارزشیابی دانشجویان (دروس نظری، کارآموزی و کارورزی)

جهت ارزیابی وضعیت مدیر گروه به عنوان یکی از عوامل ارزیابی، ۱۲ نشانگر از جمله نحوه انتخاب، مدت مسئولیت و رتبه علمی مدیر گروه، چگونگی تشکیل جلسات، ویژگی‌ها و عملکرد مدیر گروه از جمله توانایی مدیریت و رهبری، داشتن روحیه همکاری با اعضای گروه و ... مورد بررسی قرار گرفتند. در زمینه ملاک مدیر گروه، نشانگرهای مربوطه بر مبنای مقیاس دو گزینه‌ای مطلوب و نامطلوب و سه گزینه‌ای خوب، متوسط و ضعیف، تعیین و تدوین شد.

ملاک‌های ارزیابی هیئت علمی عبارت بودند از: الف) ساختار و مسئولیت‌ها شامل تعداد اعضای هیئت علمی فعال در گروه، ترکیب بر اساس رتبه علمی، میانگین سابقه کار و ... ب) عملکرد پژوهشی اعضای هیئت علمی شامل مجری طرح تحقیقاتی، همکاری در طرح تحقیقاتی، تعداد مقالات چاپ شده در مجلات انگلیسی و فارسی و شرکت در کنگره‌ها و ... که جمعاً ۱۱ نشانگر بودند. در فرم چک لیست ملاک اعضای هیئت علمی (پژوهشی و ساختار)، نشانگرهای مربوطه بر مبنای سه گزینه مطلوب، نسبتاً مطلوب و نامطلوب تعیین و تدوین شد.

در زمینه نظر همکاران گروه در ارتباط با کیفیت تدریس عضو هیئت علمی، نشانگرهایی مانند نوآوری و ابداع، رعایت نظم و ... که جمعاً با ۱۲ نشانگر مورد ارزیابی قرار گرفت و بر مبنای چهارگزینه‌ی ضعیف، متوسط، خوب و عالی اندازه‌گیری شد.

در زمینه ملاک کارشناس گروه نشانگرهایی از جمله در اختیار بودن کارشناس در گروه، تحصیلات، و ... جمعاً با

۷ نشانگر مورد ارزیابی قرار گرفت. در این زمینه نشانگرهای مربوطه بر مبنای مقیاس دو گزینه‌ای مطلوب و نامطلوب تعیین و تدوین شد.

در زمینه بررسی تجهیزات فنی و اداری، دسترسی به امکانات و وسایل کمک آموزشی، فضای مورد استفاده، در اختیار بودن لوازم تحریر آموزشی، و ... جمعاً در ۵ نشانگر مورد ارزیابی قرار گرفتند. نشانگرهای مربوطه بر مبنای سه گزینه‌ی مطلوب، نسبتاً مطلوب و نامطلوب تعیین و تدوین شد.

در ارتباط با منابع کتابخانه‌ای عواملی همچون وجود کتب و مجلات تخصصی فارسی و لاتین در ارتباط با گروه پزشکی اجتماعی، و ... جمعاً با ۹ نشانگر مورد ارزیابی قرار گرفتند. این ملاک بر مبنای سه گزینه‌ی مطلوب، نسبتاً مطلوب و نامطلوب تعیین و اندازه‌گیری شد.

نظرات دانشجویان در مورد برنامه‌های کارآموزی و کارورزی پزشکی اجتماعی و دروس مختلف نظری مقطع علوم پایه و بالینی شامل بهداشت ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ و تغذیه با استفاده از ۷۷ نشانگر مورد ارزیابی قرار گرفت. بعضی از ملاک‌ها در این زمینه عبارت بودند از: برگزاری کارگاه توجیهی ابتدای دوره، قدرت بیان و تسلط علمی، استفاده از وسایل سمعی و بصری، زمان‌بندی فعالیت‌ها، ارتباط محتوا با اهداف آموزشی، برنامه‌ریزی امکانات رفاهی، غذا، رفت و آمد در عرصه‌ها و .... ملاک نظر دانشجویان در آموزش نظری بر مبنای چهارگزینه ضعیف، متوسط، خوب و عالی و برای نظر دانشجویان در آموزش کارآموزی و کارورزی بر مبنای پنج گزینه کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم تعیین و مورد اندازه‌گیری واقع شد.

ضمن ارائه جداول توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار نیز محاسبه شده است. میانگین امتیازات بدست آمده از چک لیست‌ها و پرسش‌نامه‌ها در مورد هر ملاک با حداکثر امتیاز ایده‌آل که توسط اعضای گروه تعیین شده بود، مورد سنجش قرار گرفت و سپس با تبدیل تناسبی امتیازات بر اساس حداکثر امتیاز پنج، با جدول رتبه‌بندی گورمن [۱۲-۱۱] مقایسه و نتایج گزارش شد (جدول۱).

جدول۱- جدول رتبه‌بندی گورمن

طبقه	دامنه عددی (امتیاز کسب شده)
بسیار قوی	۵-۴/۵۱
قوی	۴/۵۰-۴/۰۱
خوب	۴-۳/۵۱
بیش از رضایت‌بخش	۳/۵۰-۳/۰۱
رضایت‌بخش	۳-۲/۵۱
مرزی	۲/۵۰-۲/۰۱
غیر رضایت‌بخش	<۲

نتایج

نتایج حاصل از پژوهش در مورد ملاک مدیر وقت گروه نشان داد که بجز توانایی مدیریت و رهبری گروه و رعایت نظم‌کاری که در ۶۶/۷٪ موارد وضعیت مطلوب بوده است، در سایر موارد وضعیت مدیر گروه در گروه پزشکی اجتماعی ۱۰۰٪ مطلوب بوده است.

بررسی ملاک کارشناس گروه نشان داد که بجز همکاری در انجام پروژه‌های پژوهشی، دوره‌های کارآموزی و وجود شرح وظایف مدون که در ۶۶/۷٪ موارد مطلوب اظهار شده است، در بقیه موارد وضعیت کارشناس گروه در گروه پزشکی اجتماعی ۱۰۰٪ مطلوب بوده است.

نتایج حاصل از پژوهش در مورد ملاک تجهیزات گروه نشان داد که در ۱۰۰٪ موارد وضعیت تجهیزات گروه در گروه پزشکی اجتماعی مطلوب می‌باشد.

ارزیابی ملاک کتابخانه گروه نشان داد که حدود ۴۰٪ اعضای گروه، وضعیت کتابخانه گروه را مطلوب و حدود ۴۰٪ وضعیت را نسبتاً مطلوب گزارش کردند.

ارزیابی ملاک ساختار و مسئولیت‌ها اعضای هیئت علمی گروه نشان داد که که در ۱۰۰٪ موارد وضعیت ساختاری اعضای هیئت علمی گروه در گروه پزشکی اجتماعی مطلوب می‌باشد.

بررسی ملاک عملکرد پژوهشی اعضای گروه نشان داد که بجز همکاری در طرح‌های تحقیقاتی در ۵ سال گذشته، و فعالیت در شوراها یا کمیته علمی طی ۵ سال گذشته که در ۷۵٪ موارد مطلوب اظهار شده است، در بقیه موارد وضعیت عملکرد پژوهشی اعضاء در گروه پزشکی اجتماعی ۱۰۰٪ مطلوب می‌باشد.

نتایج حاصل از پژوهش در مورد ملاک کیفیت تدریس همکاران گروه نشان داد که وضعیت کیفیت تدریس همکاران در گروه پزشکی اجتماعی در حد عالی و خوب گزارش شده است.

ارزیابی ملاک نظر دانشجویان در مورد دروس نظری گروه نشان داد که در بیش از ۸۵٪ موارد در حد عالی و خوب گزارش شده است.

نتایج حاصل از پژوهش در مورد ملاک نظر دانشجویان نسبت به کارآموزی بهداشت گروه نشان داد که فقط حدود ۲۷٪ دانشجویان با وضعیت موجود حاکم بر کارآموزی بهداشت کاملاً موافق یا موافق بودند.

بررسی ملاک نظر دانشجویان در مورد کارورزی بهداشت گروه نشان داد که فقط حدود ۲۸٪ دانشجویان با وضعیت موجود حاکم بر کارورزی بهداشت کاملاً موافق یا موافق بودند.

نتایج حاصل از ارزیابی نشان داد که میانگین امتیازات حاصله از ملاک‌های مدیر وقت، کارشناس و تجهیزات گروه به ترتیب ۴/۸۹، ۴/۴۶ و ۵ بود و امتیاز کلی ارزیابی درونی گروه معادل ۳/۸۲ بود که با توجه به معیار رتبه‌بندی گورمن، در رده خوب به حساب می‌آید که باید تلاش جدی صورت گیرد تا به وضعیت قوی و بسیار قوی ارتقاء یابد.

همچنین نتایج حاصل از ارزیابی نشان داد که میانگین امتیازات حاصله از ملاک‌های کتابخانه ۲/۷۷ و میانگین امتیازات حاصله از ملاک اعضای هیئت علمی (ساختار و مسئولیت‌ها، عملکرد پژوهشی، کیفیت تدریس، نظر دانشجویان در مورد عملکرد آموزش نظری، کارآموزی و کارورزی) به ترتیب ۵، ۴/۷۹، ۴/۵۶، ۴/۱۵، ۲/۵۳ و ۲/۳۰ بود.

نتایج کلی ملاک‌های مورد ارزیابی بر اساس تعداد نشانگر، جمع امتیاز ایده‌آل مورد انتظار، جمع امتیازات کسب شده و امتیاز بر اساس رده‌بندی گورمن به صورت کمی و کیفی در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- نتایج کلی ملاک‌های مورد ارزیابی و امتیاز آن بر اساس رده‌بندی گورمن به صورت کمی و کیفی

عوامل مورد ارزیابی	تعداد نشانگر	جمع امتیاز ایده‌آل مورد انتظار	جمع امتیازات کسب شده	امتیاز بر اساس رده‌بندی گورمن	
				کمی	کیفی
مدیر گروه	۱۲	۳۲	۳۱/۳۳	۴/۸۹	بسیار قوی
کارشناس گروه	۷	۱۴	۱۲/۵	۴/۴۶	قوی
تجهیزات گروه	۵	۱۵	۱۵	۵	بسیار قوی
کتابخانه	۹	۲۷	۱۵	۲/۷۷	رضایت‌بخش
عملکرد پژوهشی اعضا	۶	۱۸	۱۷/۲۵	۴/۷۹	بسیار قوی
ساختار اعضا	۵	۱۵	۱۵	۵	بسیار قوی
کیفیت تدریس همکاران	۱۲	۴۸	۴۳/۸۳	۴/۵۶	بسیار قوی
نظر دانشجویان (دروس نظری)	۲۲	۸۸	۷۳/۱۰	۴/۱۵	قوی
نظر دانشجویان (کارآموزی)	۲۸	۱۴۰	۷۰/۹۲	۲/۵۳	رضایت‌بخش
نظر دانشجویان (کارورزی)	۲۷	۱۳۵	۶۲/۳۱	۲/۳۰	مرزی

بحث

ارزیابی درونی گروه‌های آموزشی پزشکی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، چرا که فعالیت‌های این نظام در راستای تربیت نیروی انسانی کارآمد برای عرضه مراقبت‌های بهداشتی درمانی می‌باشد. در جهت نیل به هدف فوق، ارزیابی درونی گروه پزشکی اجتماعی در مورد عوامل مختلف از جمله اعضای هیئت علمی، تجهیزات و ... انجام گرفت.

در این پژوهش، میانگین کل امتیازات حاصله از ملاک مدیر وقت گروه ۴/۸۹ بود، با عنایت به نتایج حاصله، گروه در قسمت ملاک مدیر وقت، در حد بسیار قوی امتیاز کسب نموده است که در مقایسه با نتایج ارزیابی گروه بخش پزشکی اجتماعی دانشگاه علوم پزشکی سمنان که ۲/۵۴ به دست آمده بود و در حد رضایت‌بخش قرار داشت [۱۱]، و نتایج مطالعه Fallah و همکاران با عنوان ارزیابی درونی گروه بهداشت محیط دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی سمنان که وضعیت مدیر گروه در حد خیلی ضعیف گزارش شده است [۱]، از وضعیت بهتری برخوردار است و به نظر می‌رسد که این ارجحیت به خاطر آزاد بودن نحوه انتخاب مدیر گروه، برگزاری منظم جلسات، رتبه علمی مدیر گروه و هماهنگی بیشتر اعضای گروه می‌باشد.

بر اساس نتایج بدست آمده از این پژوهش، وضعیت گروه پزشکی اجتماعی دانشکده پزشکی رفسنجان از نظر کارشناس، تجهیزات، کتابخانه، عملکرد پژوهشی، ساختار، نظر اعضاء در مورد کیفیت تدریس همکاران، نظر دانشجویان در مورد دروس نظری، کارآموزی و کارورزی به ترتیب در وضعیت قوی، بسیار قوی، رضایت‌بخش، بسیار قوی، بسیار قوی، بسیار قوی، قوی، رضایت‌بخش و مرزی قرار داشت.

نتایج مطالعه Fallah و همکاران نشان داد که کیفیت آموزشی، ارزیابی دانشجویان و اعضای هیئت علمی وضعیت خوبی داشته است، واحد سمعی بصری و کامپیوتر وضعیت متوسط و ارزیابی کلاس درس ضعیف و کتابخانه و سایر فضاها وضعیت خیلی ضعیف داشته‌اند [۱].

Yar-Mohammadian و Kalbasi در مطالعه خود گزارش کردند که گروه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی در همه مؤلفه‌ها به جزء مولفه دانشجویان وضعیت نسبتاً مطلوبی داشته است. گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی در مؤلفه‌های اهداف و رسالت و فرآیند یاددهی یادگیری مطلوب و در دانشجویان نامطلوب و در بقیه موارد نسبتاً مطلوب بوده است. گروه مدارک پزشکی در مؤلفه‌های اهداف و رسالت و فرآیند یاددهی- یادگیری، ساختار سازمانی و مدیریت مطلوب در پژوهش، مطلوب و در بقیه موارد نسبتاً مطلوب بوده است [۱۳].

در مطالعه Shahbazi و همکاران با عنوان ارزیابی درون گروهی بخش پزشکی اجتماعی دانشگاه علوم پزشکی سمنان در سال ۱۳۸۱ وضعیت هیئت علمی از نظر فعالیت‌های علمی پژوهشی و ارتباط با سایر مراکز علمی رتبه مرزی و از نظر سابقه آموزشی و رشته تخصصی، الگوی رفتاری، مشاغل اجرایی و نحوه حضور در واحدهای دانشگاهی، رتبه بسیار قوی را کسب نمود. نظرات دانشجویان در مورد اعضای هیئت علمی و ارائه دروس نظری رتبه خوب، در مورد کارآموزی و کارورزی رتبه بیش از رضایت بخش تا قوی، به خود اختصاص داد [۱۱]، که نتیجه مطالعه حاضر از وضعیت خیلی بهتری برخوردار است. در مطالعه Zarrabian و همکاران وضعیت فضاها و تجهیزات نامطلوب گزارش شده است ولی وضعیت اعضای هیئت علمی و فراگیران در حد مطلوب بوده است [۱۴].

Hajabdolbaghi و همکاران از گروه بیماری‌های عفونی دانشکده پزشکی دانشگاه تهران، Seyrafi و همکاران از گروه پوست بیمارستان رازی دانشگاه علوم پزشکی تهران، Parsa-Yekta و همکاران از گروه‌های آموزشی دانشکده پرستاری مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران میانگین کل نتایج ارزیابی درونی خود را مطلوب گزارش دادند [۱۵-۱۷].

نتایج حاصل از ارزیابی نشان داد که میانگین کل امتیازات حاصله از ملاک‌های مدیر گروه، کارشناس گروه، تجهیزات گروه، کتابخانه، اعضای هیئت علمی (ساختار و مسئولیت‌ها، عملکرد پژوهشی، کیفیت تدریس، نظر دانشجویان در مورد عملکرد آموزش نظری، کارآموزی و کارورزی) معادل ۳/۸۲ بود که با توجه به معیار رتبه‌بندی گورمن، در رده خوب به حساب می‌آید.

نتایج بدست آمده در مطالعه Zarrabian و همکاران با عنوان ارزیابی درونی گروه آموزشی اندودانتیکس دانشکده دندان‌پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران نشان داد که میانگین کل امتیاز بدست آمده در ۹ حوزه ۷۳/۷٪ یعنی نسبتاً مطلوب بوده است. در حوزه‌هایی مانند هیئت علمی و فراگیران مطلوب و در مورد فضاها و تجهیزات آموزشی نامطلوب ارزیابی شده است [۱۴].

مطالعه‌ای مقطعی که توسط Rabani و همکاران با عنوان ارزیابی درونی در گروه بیماری‌های کودکان صورت گرفته، نتایج ارزیابی درونی را مطلوب گزارش نموده است و ۸۰٪ دانش‌آموختگان از مدیریت برنامه‌های آموزشی گروه بیماری‌های کودکان رضایت‌مندی داشتند. تبادلات علمی بین‌المللی و دستیاران خارجی به عنوان مهم‌ترین عامل تهدیدکننده فعالیت‌های گروه شناسایی شدند [۷].

هر چند که نتیجه فوق شاید از جهاتی مثل قرار داشتن در دانشگاهی که از نظر امکانات در حد پایین قرار گرفته، قانع‌کننده به نظر برسد ولی می‌توان با رفع موانع و مشکلات، این نتایج را به رده‌های بالاتر (قوی و بسیار قوی) هم ارتقاء داد.

در مطالعه Rafiei و همکاران با عنوان ارزیابی درونی در گروه پرستاری داخلی جراحی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان میانگین کل امتیازات حاصله از ملاک‌های مدیر گروه و ... ۳/۸ برآورد شده بود که نتایج مطالعه حاضر با آن همخوانی دارد [۱۸].

نتیجه کلی این مطالعه در مقایسه با نتیجه کلی مطالعه Ghane pour و همکاران با عنوان ارزیابی درونی در گروه بهداشت عمومی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی سمنان که امتیاز کلی ۳/۱۹ بدست آورده است و در رتبه بیش از رضایت‌بخش قرار گرفته است، بهتر بود [۱۹].

یکی از روش‌هایی که می‌تواند در شناسایی نقاط قوت و ضعف یک نظام آموزشی مؤثر باشد، استفاده از ارزیابی درونی است. ارزیابی درونی فرآیندی است که می‌توان با استفاده از استانداردها، اهداف از پیش تعیین شده یا کیفیت آموزشی از پیش تعیین شده مشخص، درباره برنامه آموزشی مورد مطالعه قضاوت کرد [۲۰]. پس از چنین قضاوتی است که می‌توان پیشنهادهایی در جهت رفع نارسایی‌های موجود در نظام آموزشی مطرح نمود و به برقراری یک نظام آموزشی کارآمد پرداخت [۲۱].

بر اساس نتایج بدست آمده و به منظور بهبود وضعیت گروه پزشکی اجتماعی دانشکده پزشکی رفسنجان پیشنهادهای زیر مطرح می‌گردد:

توجه اعضای هیئت علمی به نقاط قوت و ضعف فرآیند تدریس دروس عملی و ارتقای کیفیت آموزش کارآموزی و کارورزی دانشجویان با طراحی مناسب دوره، برنامه‌ریزی اصولی و تهیه طرح درس و Logbook که در ابتدای دوره کارآموزی و کارورزی در اختیار دانشجویان قرارگیرد تا از حداقل‌های لازم برای یادگیری در هر بخش و نیازهای شغلی آینده خود و انتظارات اساتید، آگاهی یافته و مهارت‌های خودآموزی نیز در آنان تقویت گردد. این امر ضمن ایجاد تنوع در یادگیری، بر انگیزه دانشجویان نیز می‌افزاید. علاوه بر این، اساتید نیز فرصت بیشتری جهت انجام فعالیت‌های یاددهی و تفکر در خصوص ایجاد تغییر در روش‌های تدریس، در اختیار خواهند داشت.

استفاده از نظرات و تجربیات دانشجویانی که دوره کارآموزی و کارورزی را گذرانده‌اند برای تقویت یادگیری دانشجویان و ایجاد انگیزه بیشتر برای یادگیری.

تخصیص بودجه‌ای مستقل برای گروه پزشکی اجتماعی جهت پیش برد هرچه بهتر فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی گروه و تجهیز کتابخانه گروه با خرید کتاب‌های مرجع جدید و به روز در همه سطوح خدمات بهداشتی و مرتبط با همه تخصص‌های گروه.

توجه و حمایت مسئولین دانشگاه در جهت رفع نیازهای گروه پزشکی اجتماعی اعم از تأمین نیروی انسانی و وسایل و تجهیزات مناسب برای ارتقای کیفیت فعالیت‌های آموزشی گروه.

تلاش بیشتر اعضای هیئت علمی در زمینه شناخت نیازها و تدوین اولویت‌های پژوهشی و اجرائی کردن آنها.

اهتمام اعضای هیئت علمی در زمینه تدوین و چاپ کتاب مرتبط با دروس نظری و عملی.

پیگیری برگزاری دوره کارورزی بهداشت دانشجویان در روستاها همراه با بیتوته پس از تهیه و تدارک منابع لازم در این زمینه.

پیگیری‌جذب و پذیرش دانشجوی کارشناسی ارشد اپیدمیولوژی در گروه.

تهیه و تدارک تسهیلات بیشتر و بهتر در کارآموزی و کارورزی بهداشت دانشجویان.

رفع مشکلات موجود بر اساس نتایج ارزیابی درونی گروه پزشکی اجتماعی و انجام مجدد آن بعد از ۵ سال.

انجام ارزیابی بیرونی گروه پزشکی اجتماعی.

نتیجه‌گیری

ارزیابی درونی بهترین شاخصی است که میزان رسیدن به هدف‌ها را نشان می‌دهد. در مجموع نتیجه ارزیابی درونی گروه پزشکی اجتماعی بر اساس رتبه‌بندی گورمن در حد خوب بود و در سه مورد یعنی نظر دانشجویان (کارآموزی)، کتابخانه و نظر دانشجویان (کارورزی) وضعیت در حد رضایت‌بخش و مرزی بود. با عنایت به نتایج حاصله، گروه باید در برنامه کارآموزی و کارورزی دانشجویان تجدید نظر کلی انجام داده و با توجه به نتایج بدست آمده، در صدد رفع نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت برآید و نسبت به تجهیز و غنی‌تر نمودن کتابخانه گروه اقدام لازم را به عمل آورد تا در این ملاک‌ها نیز به وضعیت قوی و بسیار قوی ارتقاء یابد.

تشکر و قدردانی

این طرح با حمایت مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان و با همکاری کلیه اعضای هیئت علمی گروه پزشکی اجتماعی انجام گرفته است. بدینوسیله از همه عزیزانی که در این مهم ما را یاری دادند، به ویژه جناب آقای حمید بخشی رئیس مرکز توسعه آموزش دانشگاه سپاسگزاری می‌گردد.

References

[1] Fallah SH, Mahdi-Nia SM, Ghaeni GR, Moeenian KH. Yaghmaeian K. Internal evaluation of Environmental Health department in Semnan University of Medical Sciences. *Koomesh* 2003; 5: 73-7. [Farsi]

[2] Bazargan A. From internal evaluation in medical education to national institution for quality assurance in higher education in Iran: Challenges and prospective. *J Cent Med Educ Stud Develop* 2009; 6: 81-8. [Farsi]

[3] Bazargan A. Educational evaluations. 4th ed., Tehran: Samt publish. 2004; p: 90. [Farsi].

[4] Vroeijentijn AI. Towards a quality model for higher education. *J Philippine Higher Educ Quality Assuranc*e 2003; 1(1): 78-95.

[5] Bazargan A. Problems of organizing and reporting internal and external evaluation in developing countries: The case of Iran. *Quality Higher Education* 2007; 13(3): 207-14. [Farsi]

[6] Madaus GF, Stufflebeam D, Scriven MS. Program evaluation: A historical overview. In. Stark JS, Thomas A. Assessment and program evaluation. Boston MA: Pearson Custom Publishing; 1994; 23-8.

[7] Rabani A, Farzianpour F, Zamani GH, Zinaloo AA, Shajari H. Internal evaluation in Department of

Pediatrics Faculty of Medicine, Tehran University of Medical Sciences. *Iran J Pediatr* 2006; 16(3): 301-7. [Farsi]

[8] Bazargan A. Introduction to Assessing Quality in Higher Medical Education: Challenges and Perspectives. Quality in Higher Education, 1999; 5(1): 61-7. [Farsi]

[9] Bazargan A, Fatehabadi J, Ainollahi B. An Appropriate Internal Evaluation Approach to Continuous Quality Improvement in Medical Sciences Universities. *J Psychol Educ (Univ Tehran)* 2001; 5(2): 1-26. [Farsi]

[10] Fathabady H. Report Internal Evaluation. 1st ed. Tehran: Publishing Ministry of health and treatment and medical sciences. 1998. [Farsi]

[11] Shahbazi A, Kamal Sh, Karimi B, Ghorbani R, Nuri Sepehr M. Internal assessment of Social Medicine department of Semnan University of Medical Sciences. *Koomesh* 2003; 5: 19-25. [Farsi]

[12] Vlasceanu L. Quality assurance: Issues and Policy implication. *Higher Education in Europe* 1993; 18(3): 27-41.

[13] Yar-Mohammadian MH, Kalbasi A. Internal evaluation of departments in the school of Management and Medical Informatics, Isfahan University of Medical Sciences. *Iran J Med Educ* 2006; 6: 125-34. [Farsi]

[14] Zarrabian M, Farzianpour F, Razmi H, Sharifian MR, Khedmat S, Sheykh-rezaee MS, et al. Internal evaluation of the endodontic department, School of Dentistry, Tehran University of Medical Sciences. *Report* 2005; 188-25. [Farsi]

[15] Parsa Yekta Z. Internal evaluation in Faculty of Nursing & Midwifery, Tehran University of Medical Sciences. *Hayat* 2005; 11: 71-8. [Farsi]

[16] Hajabdolbaghi M. Group's internal evaluation of Communicable diseases Department of Faculty Medicine Tehran University of Medical Sciences. EDC Press. 2004 Pp:40-6.

[17] Sayrafi H. Internal evaluation in Dermatology diseases Department Razi Hospital Tehran University of Medical Sciences. EDC Press. 2004; Pp: 70-1.

[18] Rafiei Gh R, Khodadadi-Zadeh A, Kazemi M, Shahabi- Nejad M, Raveri A. and Bakhshi H. Internal evaluation of Medical Surgical Nursing department of Rafsanjan University of Medical Sciences. *Koomesh* 2003; 5: 9-17. [Farsi]

[19] Ghane pour M, Kavari SH, Pour- Mohammadi B, Homami S; Internal evaluation of public health department of Semnan university of medical sciences. *Semnan Univ Med Sci Koomesh* 2011; 12(2): 104-11. [Farsi]

[20] Ostome VH. Learning style performance and selection of learning strategies. *J Nur Educ* 1988; 1: 28.

[21] Nagata JB. Student academic performance in nursing as a function of student and faculty learning style congruency. *J of Nursing Education* 1996; 35(2): 69-73.

Internal Evaluation of Social Medicine Department of Rafsanjan Medical School

M. Rezaeian[1], R. Vazirinajad[1], A. Esmaeili[1], Z. Salem[2], M. Asadpour[3], L. Heidarinejad[4]

Received: 26/09/2010 Sent for Revision: 28/11/2010 Received Revised Manuscript: 05/05/2011 Accepted: 15/05/2011

Background and Objectives: Situation assessment during the implementation process will create favorable feedback that makes clear to what extent the implemented program has been successful in achieving the predetermined goals. Therefore, the internal evaluation of Social Medicine Department of Rafsanjan School of Medicine was aimed at understanding the strengths and weaknesses points in order to improve weaknesses and reinforce strengths.

Materials and Methods: In this descriptive study, different parameters were evaluated including; relevant criteria for the head and middle manager of the group, technical facilities and equipments, library facilities and services, analysis of students' comments regarding educational curriculum i.e. theory, apprenticeship and internship cpourses, faculty members' structure and their curriculum vita (CV) and finally, the group colleagues' comments about the faculty members' teaching quality. Markers associated with each criterion were determined in a checklist form and compared using the Gorman table.

Results: Evaluation results showed that the mean scores for the aforementioned parameters were 4.89, 4.46, 5, 2.77, 4.79, 4.56, 4.15, 2.53 and 2.30 respectively. The overall rank for internal evaluation of the group, 3.83, was considered good based on the Gorman ranking criterion.

Conclusion: According to the results, the group rank was strong and very strong for most of the parameters. However, the group rank was satisfactory and borderline for the parameters of library facilities and services and students' comments regarding educational curriculum in apprenticeship and internship cpourses.

The findings of this study put a higher responsibility on the Social Medicine Department to have a complete revision of the educational curriculum in apprenticeship and internship courses for medical students and to seek to eliminate weaknesses and enhance strengths points and take the appropriate action to equip and support the library.

Key words: Internal evaluation, Social medicine department, Rafsanjan school of medicine

Funding: This research was funded by Rafsanjan University of Medical Sciences.

Conflict of Interest: None declared.

Ethical Approval: The Ethics Committee of Rafsanjan University of Medical Sciences approved the study.

How to cite this article: Rezaeian M, Vazirinajad R, Esmaeili A, Salem Z, Asadpour M, Heidarinejad L. Internal Evaluation of Social Medicine Department of Rafsanjan Medical School. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2011; 10(Supll): 55-66. [Farsi]

1- Associat Prof., Dept. of Social Medicine, School of Medicine, Occupational Environmental Research Center, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran

2- Academic Member, Dept. of Social Medicine, School of Medicine, Occupational Environmental Research Center, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran

3- Assistant Prof., Dept. of Social Medicine, School of Medicine, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran Corresponding Author, Tel: (0391) 5234003, Fax: (0391) 5225209, E-mail:asadpoor1@yahoo.com

4- BSc, Dept. of Social Medicine, School of Medicine, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran